

Hallgatói javaslatok a múzeumpedagógia fejlesztéséről

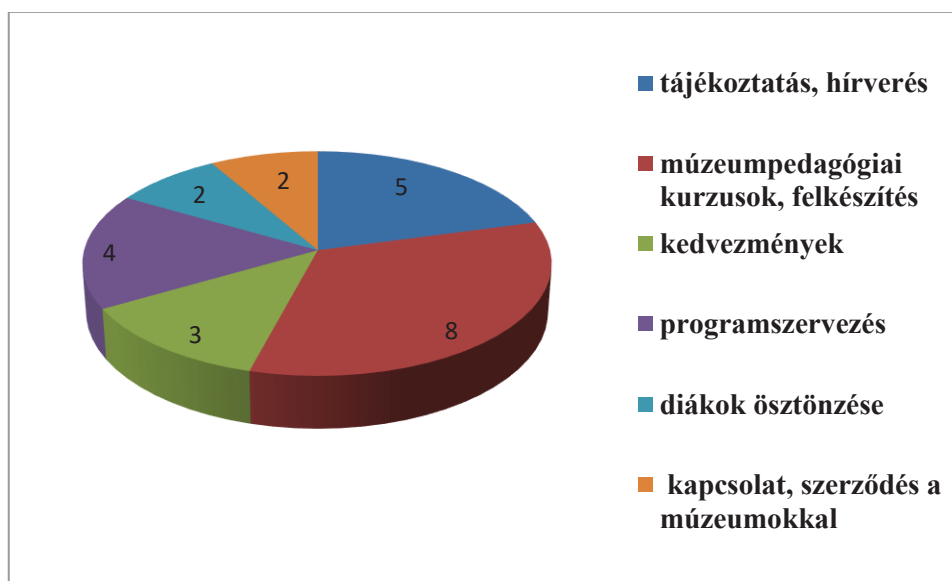
A PTE BTK HMFI elődjeként a PTE KPVK közösség-szervezés alapszakos nappali tagozatos hallgatóival módszertani szeminárium keretében kutatást végeztünk a pedagógusjelöltek múzeumpedagógiai tapasztalatairól és múzeumpedagógiai kompetenciáik fejlesztésének igényeiről. A véletlenszerűen kiválasztott kutatási mintába 100 fő pedagógiai pályára készülődő nappali tagozatos fiatal kerestünk meg. Az egyetemistákkal a PTE hallgatók körében végzett vizsgálatot a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központja EFOP-3.3.3/VEKOP-16-00001 azonosítójú, „Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek” elnevezésű projektje támogatásával folytattuk le, amely az elmúlt évben a hazai „Pedagógusok és pedagógusjelöltek körében lebonyolítandó kutatások” témakörben Koltai Zsuzsa és Kocsis Mihály egyetemi docsek által vezetett országos kutatáshoz kapcsolódott. A kérdőíves kutatás részleteiről, így a mintájáról, az adatfelvételtől, az információk feldolgozásáról, valamint az első eredményekről szóló cikket a Tudásmenedzsment folyóirat ez év elején közölte. A pedagógusjelöltek múzeumpedagógiai tapasztalatit röviden így összegezzük: A korábbi életszakaszok múzeumi tapasztalatait megvizsgálva kitűnt, hogy 65%-uk járt, 27%-uk nem járt múzeumban, 8%-uk pedig nem nyilatkozott aktivitásáról. Az első találkozásuk múzeumpedagógiai programmal ennél is kedvezőtlenebb arányt mutatott, mert a pedagógusjelölteknek több mint a fele (53%-a) még nem volt ilyen eseményen. A múzeumba járók átlagosan félévente jutottak el múzeumokba, a havonta múzeumot látogatók vannak a legkevesebben, de köztük találjuk az óvodások kisebb csoportját és a középiskolás korosztály diákjait. Az általános iskolás korosztály átlagos múzeumlátogatási gyakorisága éves és féléves időszakok közé tehető. Nem jutott el múzeumokba óvodásként a megkérdezetteknek egyharmada, illetve egyetemistaként sem a megkérdezettek több mint a fele. Mindkét korosztályi csoportra szocializációs kockázati csoportként tekinthetünk. A múzeumlátogatás legtöbbet emlegetett céljai a családi, szabadidős kirándulás, valamint az iskolai tanórai tanulás. Várakozásainkkal ellentétben nem a közösségi média áll a múzeumokról és programjaikról való tájékozódás fő helyén. A leggyakrabban az ismerősök javaslatai, valamint egyetemista társaik tanácsai révén tájékozódnak a múzeumok ajánlatairól. Leggyakrabban múzeumlátogatás kifejezéssel azonosították a programok nevét. Néhányan általánosságban múzeumi foglalkozást, vagy ünnepkörhöz kapcsolódó, tanóra, kurzus látogatását jegyezték meg. A megismert múzeumpedagógiai módszerek említése kapcsán főként a közelebről nem azonosított tanulmányi, tanulási módszerre emlékeztek, illetve a tárlatvezetés is az ismertebb módszerek között maradt meg. Az egyes korosztályi élmények értékelésekor azzal a tendenciával találkoztunk, hogy az óvodás, kisiskolás és felső tagozatos korban látott múzeumi programokat közepesre/átlagosra, vagy annál alacsonyabba értékelték. Ezekben a fiatal életkori csoportokban összességében nem hagytak egyértelműen pozitív nyomot maguk után a múzeumi programok. A középiskolás és egyetemista korosztályok múzeumi élményeinek értékelése meghatározóan jó és nagyon jó minősítéseket kaptak.

1. Az egyetemi képzés múzeumpedagógiai tapasztalatai és a fejlesztés igényei

A hallgatók számba vették a múzeumpedagógia képzést és fejlesztésének környezetét, azokat a döntéshozókat, szereplőket, akik hatáskörükkel és szakmai kompetenciáikkal segíthetnek a meglévő múzeumpedagógiai képzés és módszertani fejlesztés lehetőségeinek kiaknázásában.

A múzeumpedagógiai programokat segítő felsőoktatási intézmények fejlesztési lehetőségei csupán minden ötödik jelöltet foglalkoztatta. Ennek számos oka lehet, ezek közül az egyik azzal magyarázható, hogy a hallgatóknak vélhetően kevés információjuk van az egyetem curriculumának kialakulásáról és oktatásszervezési gyakorlatáról, ezért érdemben nem kapcsolódhattak meglátásaikkal az egyetemre váró fejlesztés témaköréhez. A szűk válaszadói körből mégis a legtöbben (8 fő) azt hiányolják az egyetemi oktatásban, hogy a képzési programokat átfogó

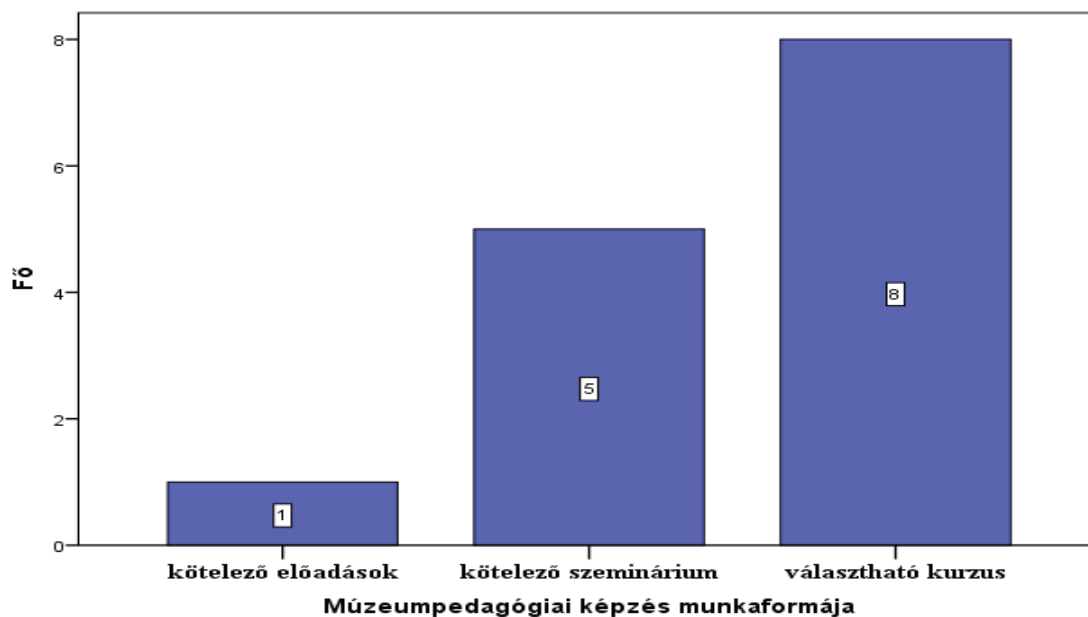
hálótervekben nem szerepel önállóan a múzeumpedagógiai kurzus, éppen ezért nincs kötelezően teljesítendő előadás és/vagy gyakorlat sem. E munkaformák és kompetenciák beillesztését várják az egyetemi képzéstől, továbbá azt is, hogy ezek a kurzusok készítsék fel a jövő pedagógusait arra, hogy a saját szakterületük pedagógiai módszertanába miként tudják majd alkalmazni a múzeumpedagógia jó gyakorlatait. A hallgatók úgy gondolják, hogy amennyiben az egyetemi élethez közelebb kerül a múzeumok által közvetített tudás, rekreációs programok, akkor elfogadottabbá válik a múzeum, mint tanulási tér. A szemlélet kialakításához a programokról több, szélesebb körű, illetve változatos reklámfelületeken nagyobb hírverést várnak az egyetem tájékoztatói fórumain. Ehhez szükség lenne a felsőoktatási intézmények és a térségi múzeumok között szerződéses együttműködésre, amely a kapcsolattartást és az információcsere rendszerességét is biztosíthatná. Ilyen feltételek mellett az egyetemtől több program szervezését várják, amely egyben az aktuális szaktárgyi képzéshez kapcsolódva a diákok nagyobb számú részvételére is ösztönözhetne (lásd az 1. számú ábrát).

1. számú ábra: A múzeumi programkínálat kihasználása érdekében az egyetemektől elvárt segítség (fő) – a hallgatók 21%-os adatközlése alapján

2. A múzeumpedagógia a pedagógusképzésben

Az pedagógusjelöltek határozott elvárásainak megfogalmazásakor a személyes tapasztalataikra, így a képzésben látott pozitív élmények mellett a megélt anomáliákra is hivatkoztak. Érdekes ezért röviden áttekinteni a múzeumpedagógiai képzéssel kapcsolatos tapasztalataikat és további várakozásaikat. A hallgatók múzeumpedagógiai előképzettsége igen szerény, ilyen jellegű tanulmányokban mindösszesen 11 fő vett részt. Közülük ketten - ők a PTE BTK hallgatói - két képzésre is jártak, illetve egy fő a kar szakkollégiuma múzeumpedagógiai óráját látogatta. További képzőhelyként megemlítették a PTE KPVK tanítóképzéshez kapcsolódó tanórákat. A módszert ismertető és terjesztő oktatási munkaformák között a legelterjedtebbek a választható kurzusok voltak, de hallgattak kötelező előadásokat és a múzeumpedagógiai tárgykörű szemináriumokat is látogattak (2. számú ábra). A múzeumpedagógiai képzések idejének hossza, a különféle munkaformájú kurzusok oktatási ideje 6 hónapnál rövidebb volt. A képzési programokban résztvevők kétharmada csupán 1-2 hónapos rövid időtartamú oktatás kapott.

2. ábra: *Múzeumpedagógiával kapcsolatos képzések munkaformái (fő)*

A követelmények teljesítésének feltételei főként beadandó dolgozatok megírásából állt, de a szemináriumi munkán túl a képzőhelyek számon kérték a hallgatók gyakorlati teljesítményét is, amelyet többnyire a gyakorlóléhelyként működő városi, helyi múzeumokban végezhettek el.

Az elsajátított metódusok közül több gyakorlatközeli eljárást és munkaformát is megemlítettek, így kiemelték az idegenvezetést, hagyományörző programokat, a játékosságot megalapozó tevékenységeket, fontosnak tartották a módszerek révén megnyilvánuló spontaneitást, interaktivitást, szakmai magyarázatot és a szemléletességet. A kötött oktatási formában elvégzett képzések színvonalát összességében közepesre (3) értékelték. Annak ellenére, hogy a kurzusok teljesítésével az intézmények nem adtak speciális végzettséget, az oktatást követő véleményük mégis elfogadó. Ezt igazolja az is, hogy a képzés a múzeumpedagógiai módszer jövőbeni alkalmazását inspirálta, tanítási terveiket pozitív irányba változtatta meg.

3. A múzeumpedagógiai képzés egyéni tervei

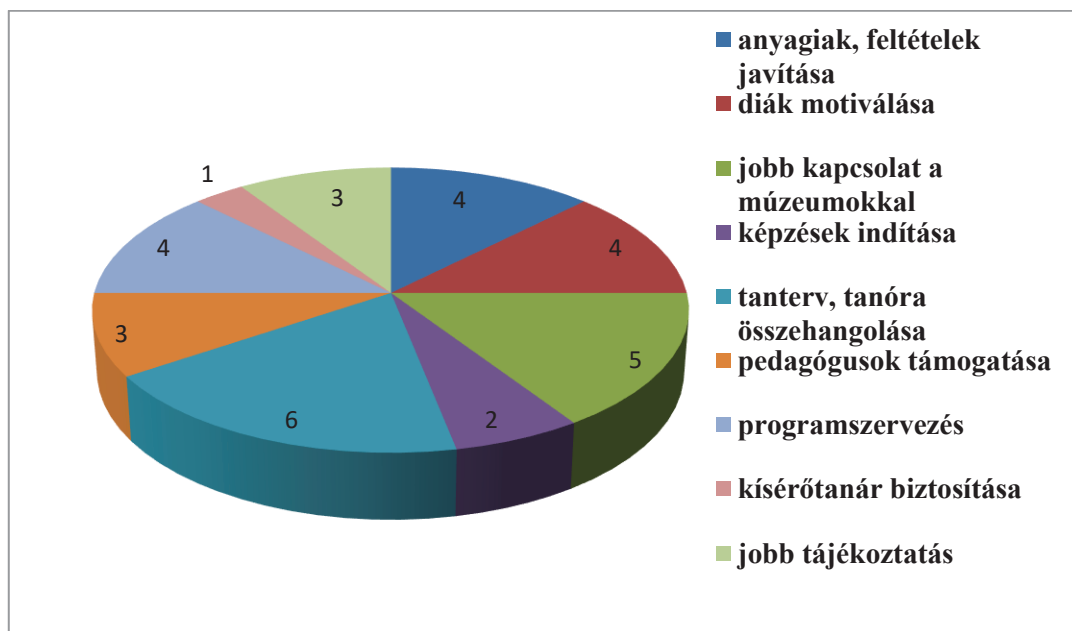
A hallgatók múzeumpedagógiai képzési tervei visszafogottak, csupán 15%-uk tervez olyan alap-és/vagy tanártovábbképzési formát, amely az elkövetkező tanítási munkájához felkészítené a múzeumpedagógia módszereire. A családi szabadidős programok gyakorisága és tartalma, a közoktatásban töltött tanulási időszak szerény múzeumi élményei, a speciális képzések alacsony látogatottsága, továbbá az oktatás színvonaláról kialakított véleményük nem erősíti a múzeumpedagógiai módszer megismerése iránti elköteleződésüket. A csekély számú tanulni vágyó hallgató azonban határozott elképzeléssel rendelkezik arról, hogy mit vár a múzeumpedagógiai képzés tartalmától. Az eddigi tanulmányaik során csak alapinformációkkal találkozhattak, ezért a többségük az múzeumpedagógia elméleti háttéréről és módszereiről (114) kívánna tanulni, továbbá múzeumpedagógiai programok szervezését segítő gyakorlati kompetenciák fejlesztését (109) várja az egyetemi képzéstől. Akiknek segítségre van szükségük a módszerek tanórai hasznosítása terén és a gyakorlati szervezési képességeik gyarapításában, - így kiállítások megrendezésében, továbbá az iskolai szabadidő szervezésében, rá szeretnének látni a hazai múzeumok múzeumpedagógiai gyakorlatára, továbbá megismerkednének a pedagógusok és múzeumpedagógusok közötti kooperáció, kommunikáció lehetőségeivel, - azok részletesebb curriculum ajánlatot és hosszabb képzési időt igényelnek az egyetemi képzőhelyektől. A további módszertani képzésre készülődő hallgatók láthatóan maguk is több időt szánnának a speciális tanári kompetenciák elsajátítására (a részletes adatokat lásd 1. számú táblázaton).

Múzeumpedagógiai képzés tartalma iránti igények	Összesen
ismertessen meg a múzeumpedagógia elméleti háttérével	59
ismertessen meg a múzeumpedagógiai módszerekkel	55
tanórai hasznosítást segítse	41
gyakorlati szervezési képességeket adjon	30
kiállítás szervezésére tanítson	11
iskolai szabadidő szervezésére készítsen fel	10
ismertessen meg a hazai múzeumok múzeumpedagógiai gyakorlatával	9
ismertessen meg a pedagógusok és múzeumpedagógusok közötti kooperáció és kommunikáció sajátosságaival	8

1. számú táblázat: A múzeumpedagógiai képzés iránti várakozások összesített adatai (fő)

4. A múzeumpedagógia fejlesztése és kihívásai a közoktatásban

Az iskolák vezetői a pedagógiai fejlesztésekért, a jövő múzeumainak és iskola kapcsolatának bővítéséért sokat tehetnek. A hallgatóknak ez a véleménye, akik azt várják, hogy az igazgatók és az iskolák fenntartói biztosítsák a módszer alkalmazásához szükséges anyagiakat és eszközfeltételeket. Építsenek ki jobb kapcsolatot a múzeumokkal, a speciális képzések indításán túl, támogassák a tanárokat. Csökkentsék a pedagógusok terheit azzal is, hogy biztosítják a kísérő személyzetet a múzeumi programok látogatásakor. Komoly szakmai kérdésként vetődött fel, hogy a múzeumi oktatási terek és lehetőségeik épüljenek be a tantervekbe, továbbá kívánatos az is, hogy a múzeumi foglalkozások összhangban legyenek a tanórákkal, rugalmasabb időbeosztást engedélyezzenek a vezetők a pedagógusok és a diákok munkájában (3 fő). A pedagógusjelöltek elvárják azt is, hogy a vezetők a diákokot motiválják, adjanak több információt, szervezzenek több múzeumi programot, továbbá biztosítsák az azokhoz szükséges oktatási kereteket és feltételeket (lásd a 3. számú ábrán)

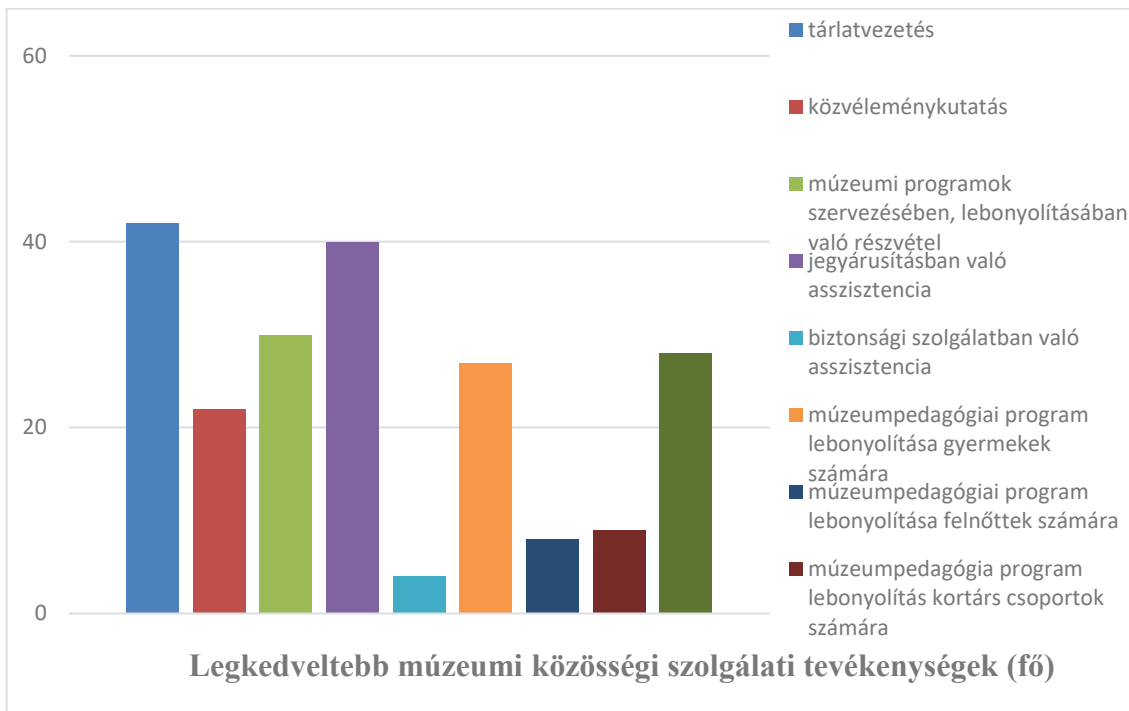

3. ábra: A múzeumi programkinálat jobb alkalmazásáért az iskolavezetőktől elvárt segítség (fő) - a megkérdezettek 27%-os válaszai alapján

Számos kedvezményre lenne szükség ahhoz, hogy a pedagógusok a múzeumpedagógia módszerét és az iskolai vagy tanórán kívüli munkaformákat intenzívebben alkalmazhassák. A kérdőívben kilenc kedvezmény rangsorolása alapján a legjobban az iskolában elsajátítandó tananyaghoz kapcsolódó anyagi terhekkel járó területek támogatását tartották a legfontosabbnak. Javasolták, hogy a leendő diákjaiknak kedvezményként ingyenes múzeumbuszt vagy az iskolai osztályok számára ingyenes utazási lehetőséget biztosítsanak. Megoldást várnak az évente meghatározott számú ingyenes múzeumpedagógiai program finanszírozására, továbbá olcsóbb szállás és ingyenes belépők juttatását javasolják. A kedvezmények sorrendjének felállításakor szintén fontosnak tartották a tanárok képzésével kapcsolatos változtatásokat. Kívánatos lenne, hogy a pedagógusoknak ingyenes múzeumpedagógiai továbbképzést biztosítsanak, továbbá fontos, hogy a múzeumpedagógia kurzust beépítsék a pedagógusok alapképzésébe. A legkevésbé fontosnak ítélt kedvezmények a kísérő programokra, az olcsó szórakozási lehetőségekre vonatkoztak, továbbá lemondtak a következő látogatás során érvényesíthető jegykedvezményekről is.

A múzeum és iskola kapcsolatának javítására, valamint az érettségi előtt álló fiatalok pályaválasztásának támogatására is jó terepnek mutatkozik az önkéntes munka, valamint az iskolai közösségi szolgálat fejlesztése. A kutatásban résztvevőknek csupán negyede (27%-a) vett részt életében legalább egy alkalommal önkéntes múzeumi tevékenységben. Várakozásunk ellenére a pedagógusjelöltek környezetében lévő kortársaik közül csupán 12,7%-a teljesítette a kötelező közösségi szolgálatát valamelyik múzeumban (17,5 szórásérték mellett). Az iskolai közösségi szolgálattal kapcsolatos gondolataik és fejlesztési javaslataik azért hitelesek, mert a pedagógusjelöltek korosztályához még közel áll az érettségi előtt álló fiatalok iskolai közösségi szolgálatának élménye. Látóterükben megjelentek azok a konkrét nehézségek is, amelyek a múzeumban teljesített iskolai közösségi szolgálat megszervezésével kapcsolatban merültek fel. A legnagyobb gondot a tanulók időbeosztása jelentette, mert az iskolai feladatok, a délutáni szakkörök és képzőkörök elfoglaltsága, vagy azok átszervezése mellett kellett időt szakítaniuk a múzeumban vállalt feladataik ellátására.

A pedagógusjelöltek szakmai innovációt látnak a múzeumokban megszervezhető szolgálatok tevékenységeiben. Szóltak azokról a pedagógiai értékekről, amelyek az ismeretszerzés, a készségfejlesztés, a tanulók időbeosztása, az önkéntes munka iránti elköteleződés a tanulók motiválása, továbbá az elvégzett munka hasznossága és öröme, érdekessége, a kultúra iránti fogékonyság növelésének lehetősége, a munkaerőpiacon alkalmazható kompetenciák fejlesztése terén új pedagógiai értékeket hozhatnak. Ebben az összefüggésben újraértékelték a múzeum és az iskola közötti kooperáció színvonalát és annak fontosságát is. A fiatalok akkor végeznek szívesen múzeumokban iskolai közösségi szolgálatot, ha az említett feltételek teljesülnek, illetve a múzeumok által ajánlott feladatok és munkaformák találkoznak a középiskolások által szívesen végzett tevékenységekkel (lásd a 4. számú ábrán).

4. számú ábra: Szívesen végzett tevékenységek a múzeumi közösségi szolgálatban

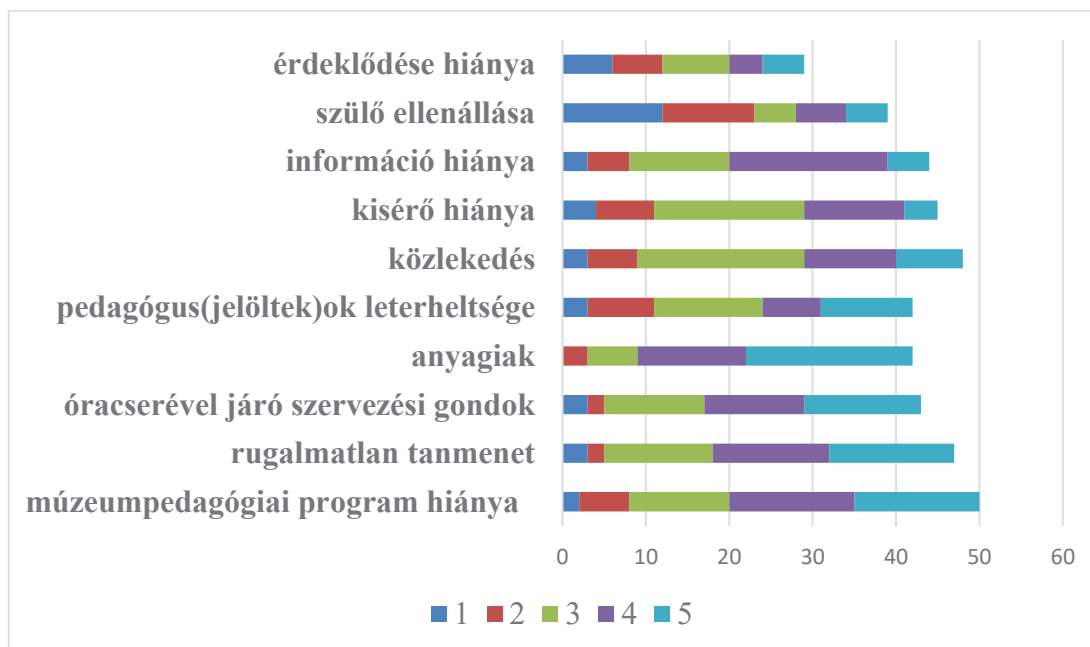
Legszívesebben tárlatvezetésben, jegyárúsításban asszisztálnának, további kedvelt tevékenységük a múzeumi programok szervezésében, előkészítésében való szerepvállalás és a szórólapok osztogatása, valamint gyermekek múzeumpedagógiai programjainak lebonyolítása. A kedvelt elfoglaltságok végén találjuk a közvéleménykutatást, illetve a kortárs csoportok és felnőttek számára múzeumpedagógiai programok szervezését. Nem számottevő az érdeklődésük a biztonsági szolgálat iránt, csupán néhányan vállalnának ilyen feladatot.

A múzeumokban teljesíthető közösségi szolgálattal kapcsolatos fejlesztési javaslataikra és azok rangsorolására kértük fel a leendő pedagógusokat. A kérdőívben megadott fejlesztendő területeket és azok szempontjait összességében 4-esre értékelték, azaz viszonylag fontosnak ítélték meg az iskolai közösségi szolgálat múzeumi fejlesztését. Hét fejlesztési szempontnak - az 1-5-ig - terjedő értékelését ajánlottunk fel. Nagyon fontos fejlesztendő területnek minősítették a diákok motiválását és fokozottabb bevonását a hasznos és tényleges múzeumi munkákba. Fontos elfoglaltságnak gondolták a tanulók bevonását a saját korcsoportjuk programjaiba. Továbbá azt javasolták, hogy a közösségi szolgálat kapcsán lehetőség nyíljon múzeumi munkaviszony létesítésére, illetve lényeges fejlesztendő területként jelölték meg a múzeum és iskola közötti kapcsolat javítását formalizált szerződések megkötésével. Legkevésbé hangsúlyos fejlesztésként nevesítették a jogszabályi kötétségek feloldását, illetve érdemben nem reagáltak az iskolai közösségi szolgálat időtartama növelésének változtatására sem. Ezek a szempontok azért sorolódhattak a fontossági ranglista végére, mert tanulóként nem lehetett kellő rálátásuk a jogi és szervezeti környezetre, így nehezen tudják ma is megítélni e tényezők jelentőségét.

5. A múzeumok fejlesztési feladatai a múzeumpedagógia terén

A pedagógusjelöltek számba vették a múzeumpedagógiai programok terjedésének és szélesebb körű alkalmazásának hátráltató tényezőit. Amennyiben az összes felsorolt szempontot mérlegeljük, akkor közepesen erős (3,5) veszélyhelyzetet jeleztek, vagyis nincs olyan gátló tényező, amely teljesen megghiúsítaná az iskolai munkához kapcsolódó múzeumi programokat és intézményi kapcsolatokat. A korábbi véleményekkel összecseng az a meglátásuk, hogy a legfőbb akadályt a programok pénzügyi fedezetének és a helyi múzeumok múzeumpedagógiai programjainak hiánya, a rugalmatlan tanmenet, az óracserével járó szervezési gondok, a pedagógus(jelöltek)ok

leterheltsége, valamint a feladatvállalással kapcsolatos fenntartásaik jelentik. A múzeumi tevékenységek megszervezésében kisebb gondnak jelezték a szülők ellenállását és a múzeumok iránti hallgatói érdeklődés hiányát. Az iskolai programok megszervezésében még nagy tapasztalatokkal nem rendelkező egyetemisták a technikai feltételek és körülmények akadályait nem értékelték nagy horderejű problémának, így a közlekedési nehézségeket, a kísérő segítség biztosítását, a múzeumi programokról szóló információk szűkösségét, és a nevelési intézmény vezetősége támogatásának hiányát is kisebb gondnak jelezték (lásd a 5. számú ábrát).

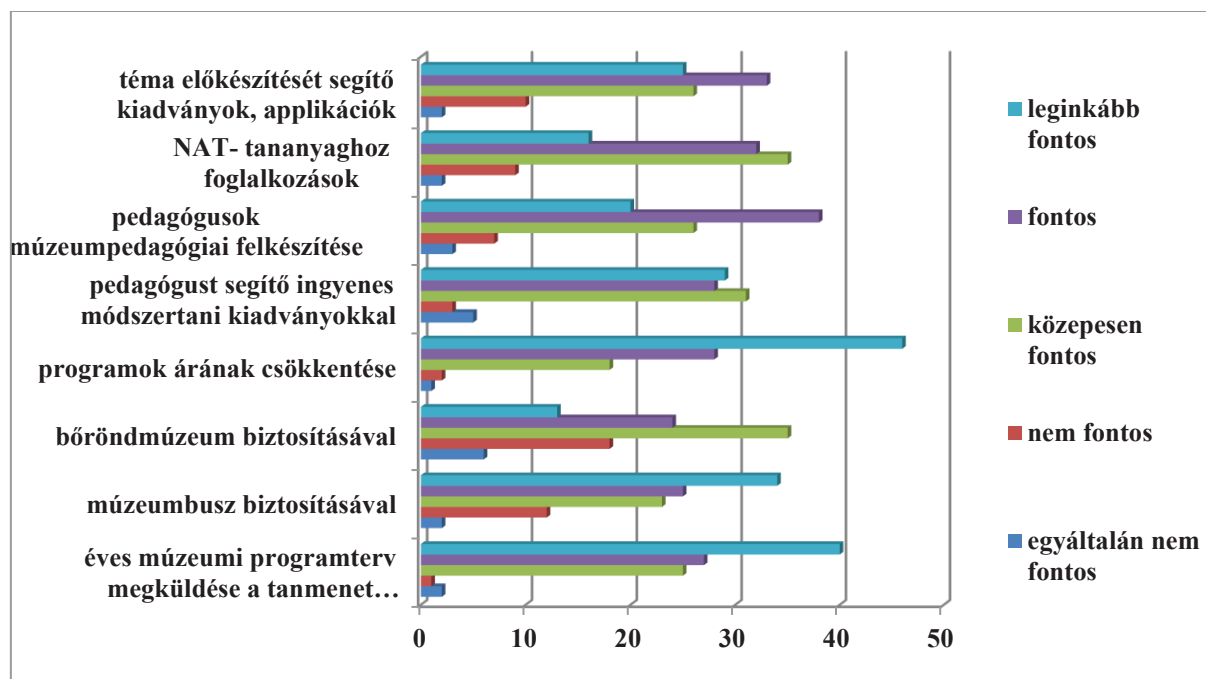

5. ábra: A programok megszervezését akadályozó tényezők
(1=legkevésbé, 5= leginkább akadályozó tényező)

Mit tehetnek a múzeumok annak érdekében, hogy a múzeumpedagógiai programok nagyobb hatékonysággal segítsék a közoktatási intézmények pedagógiai munkáját? A diákok javaslatokat fogalmaztak meg a múzeumokkal való kapcsolattartás fejlesztésére. A jövő pedagógusok a múzeumokkal való kapcsolattartás fejlesztésének összes szempontját ötfokú skálán csupán 3,5 értékre becsülték. Amit úgy is érthetünk, hogy ez a kérdéskör még távol áll a mindennapi szakmai munkájuktól, illetve diákként és az alsóbb évfolyamokon sem láthattak még bele az iskola és a múzeumok közötti kapcsolatépítés módjaiba, a szervezeti, kommunikációs és oktatásszervezési kérdések alakulásába. Ettől a körülménytől eltekintve úgy látták, hogy a kapcsolatépítés terén a legfontosabb fejlesztési tennivalók: videó-megosztás a múzeumpedagógiai programokról, ehhez hasonlóan fontos, hogy a múzeumok biztosítsanak az intézmény számára éves, havi, tematikus programfüzetet, illetve a kapcsolatfejlesztés feltétele a pedagógusok személyes szakmai tájékoztatása is. Ennél kisebb hangsúlyt kap a kapcsolatépítésben a múzeumpedagógus személyes megkeresése, valamint a felek közötti hagyományos vagy elektronikus levelezés. Közepes jelentőségűnek gondolják azt, hogy a rendszeres múzeumi hírlevél megküldésével a pedagógiai intézmények és a múzeumok kapcsolata érdemben fejlődjék.

A jelöltek úgy látják, hogy a múzeum a hatékony múzeumpedagógiai foglalkozások lebonyolítását megkönnyítheti egyrészt az oktatási intézmények felé nyitottabb szakmai kezdeményezéseivel, másrészt a meglévő pedagógiai szolgáltatásaik iskola és tanulóbarát fejlesztésével. A gyermekeknek szánt múzeumpedagógiai programok árának csökkentésével a fiatalok úgy gondolják, hogy leginkább a programok finanszírozásában segíthetnek a múzeumok, további támogatást várnának a múzeumbuszok biztosításától. Ugyanilyen fontos segítség lenne a pedagógusok számára, ha az iskolai munkát szervező tanmenet összeállítását megelőzően az intézmények megküldenék az éves múzeumpedagógiai programtervüket, mert így a pedagógusok már a tanév elején könnyebben megtervezhetnék menetrendjüket.

Az éves tervezésben a leendő tanárok és tanítók különösebben nem igénylik a múzeumi ajánlatok és a NAT-tananyaghoz kötődő foglalkozások összehangolását. Nem kérnek támogatást a pedagógusok múzeumpedagógiai felkészítéséhez, ebben a körben ugyanígy kisebb hangsúlyt kapnak a múzeumi foglalkozások témáinak előkészítését segítő kiadványok, applikációk múzeumi forrásának megteremtése. Azonban fontosnak tartják az ingyenes módszertani kiadványokat, amelyekkel a múzeumok az oktatói munkát szakmailag segíthetik. A bőrdmúzeum biztosításának nem nagy jelentőséget tulajdonítottak a pedagógusjelöltek. Valószínűleg nem találtak a környezetükben ezzel a módszerrel, ezért a jövőben annak a szakmai munkájukba való beépítését sem szorgalmazták (a részletes adatokat lásd a 6. számú ábrán).

6. ábra: A múzeumoktól várt pedagógia segítség és azok fontossági sorrendje (fő)

A múzeumi kapcsolatok fontosságának, a módszer befogadásának és alkalmazásának, valamint az adminisztratív és finanszírozási, illetve működési eszközök fejlesztésének javaslatain kívül információt kértünk arra vonatkozóan is, hogy láttak-e a módszer meghonosítását támogató hazai, vagy külföldi múzeumban olyan múzeumpedagógiai megoldásokat, amelyet különösen követendőnek tartanak. Nem dűskálhattunk a tapasztalatokban, mert hazai jó gyakorlattal csak kilenc, további külföldi követendő példával csupán két hallgató rendelkezett. A jó gyakorlat minőségét főként az új, vagy újszerű, hatékony tanulói befogadást segítő múzeumpedagógiai módszerek vívták ki. A múzeumok tanulóbarát jó gyakorlatoként figyelemre méltó tapasztalatként említették az interaktív foglalkozásokat, a fülhallgatón szóló bemutatókat, a kiállítás előtti vetítést. Találkoztak olyan versenyfelhívással is, amelyet egy adott intézmény történetének feldolgozására a múzeum hirdetett meg az iskolák tanulói körében. A hazai jó példák másik csoportjában konkrét intézményeket említettek – Csokoládé Múzeum, Visegrádi vár – amelyről feltételezhetjük, hogy a múzeumok a hallgatók középiskolai tanulmányai idején maradandó élményt nyújtottak, de közelebbi szakmai vonatkozásokról, a jó példa erejéről, módszertani elemeiről nem kaptunk információt. A külföldön tapasztalt pozitív gyakorlatok is a múzeumi élmény különlegességét példázzák, a „labirintusszerű térkép ingyenes körbeadása”, „izgalmasabb múzeumi séta”, „útlevél, amiben különböző pecsétet lehet gyűjteni az egyes állomásokon, ezt haza lehet vinni emlékebe.” (Kiemelés a külföldi jó múzeumpedagógiai példák szöveges ismertetőjéből.)

A jövő pedagógusainak a jövő múzeumáról alkotott képe egyben a múzeumpedagógiai szempontból innovatív módszereket és az új múzeumi funkciókról alkotott elgondolásaikat is tükrözi. A hallgatók szerint a múzeum feladatai: a tanulási helyszínt biztosítása, az értékek őrzése és interpretálása, programfejlesztés, információs tartalmak előállítása és hirdetése, valamint azok eljuttatása a múzeum látogatóihoz. Nem elhanyagolható, de harmadik helyre sorolódott a

múzeumok közösség-szervező funkciója. A múzeumok jövőjét latolgatva azt prognosztizálják, hogy nő az interaktív tanulás iránti igény, ezért az intézményeknek az új tanulási feltételeket biztosítaniuk kell. A múzeum tanulási tereinek és eszközeinek használatával kapcsolatban azt is jelzik, hogy a jövőben várhatóan nő a látogatók egyéni érdeklődése és speciális igénye, erre a változásra a múzeumi szakembereknek is fel kell készülniük. Ehhez köthető, hogy a múzeumokban egyre népszerűbbek a mentális jól-létet támogató programok és szolgáltatások, mint a művészetterápia, a stresszoldó programok, a koncertek és továbbiak.

Az innovatív múzeumok legújabb múzeumpedagógia módszereinek azonosítását, továbbá azok pedagógiai hasznosítási lehetőségeinek értékelését kértük a jelöltektől. Az általunk megadott tizenöt új vagy újszerű módszert a kutatás előkészítése során fölvetett személyes interjúk tartalmának elemzésével gyűjtöttük össze. Az innovációban élen járó múzeumpedagógiai módszereket szinte kivétel nélkül a digitális technológiához kapcsolódó új, vagy bevezetés alatt álló módszerekkel azonosították. Ezeket egyben a múzeumpedagógiai szempontból is legjobban alkalmazható metódusoknak vélték, ezért a „legfontosabb” jelzővel látták el. Ilyen támogatott múzeumi újítás: az elektronikus beléptető rendszer bevezetése, az interneten keresztül megvásárolható belépőjegyek biztosítása, az élő interpretáció a múzeumban, a 3D bemutatók. Fontosnak, illetve közepesen fontosnak értékelték azokat az ismert, ma még új módszereknek számító oktatást segítő megoldásokat, amelyeket a pedagógusjelöltek sem középiskolásként, de az egyetemi képzésben sem tapasztalhattak meg, mint a digitális, a mobilkommunikációs eszközök bevonására épített múzeumpedagógiai módszerek és programok. Előrejelzésük szerint, ezek az eszközök, valamint az újabb nemzedékek terjedése a jövőben tovább bővül. Nem vált még mindennapos gyakorlattá a leendő pedagógusok körében a múzeumi honlapról letölthető, a kiállítás élményszerű, játékos megismerését lehetővé tevő applikációk és a múzeumi honlapok foglalkoztató programjainak alkalmazása. Iskolai tanítási gyakorlattal nem rendelkeznek, ezért pedagógiai munkájukban még nem volt módjuk az eszközök alkalmazására, de ennek ellenére a hallgatók tájékozottak és tudnak is az új technikák és technológiák felhasználási lehetőségeiről. Egyben ezek azok a konkrétan is megnevezhető múzeumpedagógiai módszerek, amelyekről a diákok úgy gondolják, hogy az egyetemi kurzusokon az oktatók vezethetnék be az új eljárások megismerésébe a hallgatóságukat. Az igényelt speciális kurzusokon megtanulhatnák az eszközöknek és munkaformáknak a szakjukra vonatkozó specifikus használatát, ahol maguk is digitális tartalmakat fejleszthetnének a tananyagokhoz, továbbá kipróbálhatnák a tanítványaik képességeinek fejlesztéséhez illeszkedő új módszereket is.

Kevesen használják még, - de mindazok, akik találkoztak már a módszerekkel, - ma már nagy fontosságúnak értékelik azokat az új információszerzési lehetőségeket, tanulási módszereket, amelyek elektronikus rendszerekkel támogatott információhordozókhoz kötöttek, ilyenek a múzeumi honlapon megjelenő virtuális múzeumlátogatás lehetősége, továbbá a honlapokról letölthető audio-tárlatvezetés, vagy múzeumok által szervezett online programok. Ezekkel az új pedagógiai eljárásokkal jellemzik az innovatív múzeumpedagógiai módszereket. Egyben felismerhető az a várakozásuk is, hogy a múzeumoknak be kell fogadniuk ezeket a pedagógiai technológiákat ahhoz, hogy tereikben közösségi alapú új tanulási formákat kínáljanak.

7. ábra: Az innovatív múzeum által kínált múzeumpedagógiai módszerek 1-5-ig terjedő értékelése

Az innovatív múzeumpedagógia módszerek megnevezésekor a legkevesebben arról nyilatkoztak, hogy a teremőrök aktívan segítsék a látogatók múzeumi ismeretszerzését, az eszközök kipróbálásában, a játékokba való bevonást különösebben nem igénylik és más kezdeményezést sem várnak a múzeumi személyzettől. Hasonlóan kicsi azoknak a leendő pedagógusoknak a köre, akik információval, tapasztalattal rendelkeznek azzal a múzeumi programmal kapcsolatban, amelynek érdemi ismertetője az, hogy a múzeum házhoz megy az iskolába (lásd a 7. számú ábrán). „Ahhoz, hogy a múzeum megőrizze fontosságát a jövőben, kénytelen felvenni a ritmust a rohanó világgal, és minden energiáját beleadni, hogy egy olyan múzeumot hozzon létre, ami beleillik majd a jövőbeni digitális, virtuális, akár természetfeletti világba. Meg kell célozni azokat a módszereket, amelyek az egyes korosztályokat vonzzák, legyenek azok a fiatalok, itt a virtuális világra gondolunk, vagy az idősek, itt pedig a régebbi, a múltba visszanyúló dolgokra gondolok. A jövő múzeumának egyszerre kell változatosnak, modernnek és élményt nyújtónak, emlékezetesnek és szórakoztatónak lennie.” (Mezei Metta-Szabó Flóra, Közösségszervező BA szakos hallgatók 2017.12.)

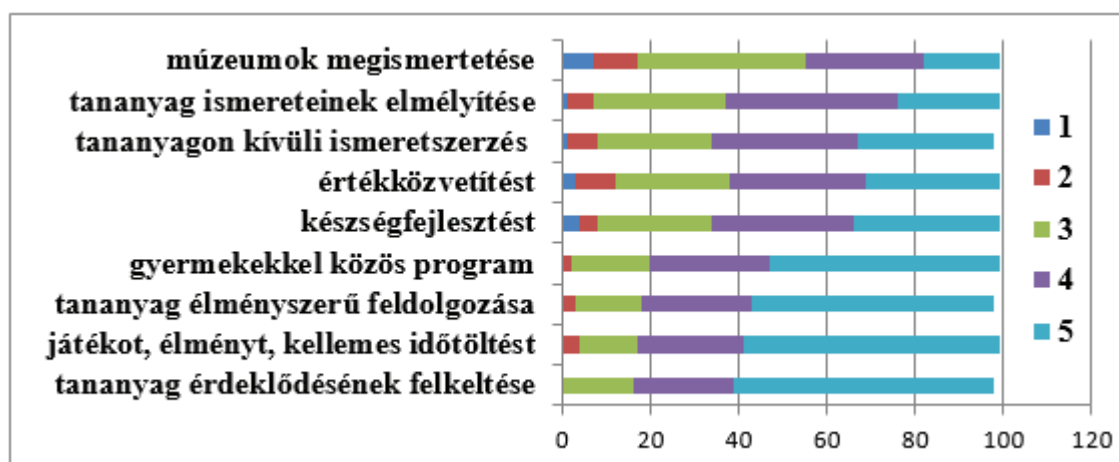
6. A múzeumpedagógiai módszer alkalmazása a tervezett pedagógiai munkában

A leendő pedagógusok múzeumpedagógiai tanítási tervei, illetve a módszerrel kapcsolatos beállítódásuk igen nagy eltéréseket, olykor szélsőséges attitűdöket mutatnak. Ismeretlen forrásból és utakon elterjedhetett az a vélekedés, hogy a módszer megismeréséhez, terjesztéséhez, azoknak a tanításban való alkalmazásához nem szükséges speciális pedagógiai vagy metodikai tanulmányokat folytatni. A módszert elutasítók megjegyzései olykor negatív ítéleteikről árulkodnak. Sajnos egy részük véleménye előítéletes beállítódásról is tanúskodik, ezért sem ismerhetik fel a módszerben rejlő pedagógiai lehetőségeket. A múzeumpedagógiai foglalkozást nem tervezők érvei között figyelemre méltó indokokat találunk: „más tantárgyakat tanítok és engem sem érdekel; nem érzem szakomhoz tartozónak; nem tanultam -, nem ismerem a módszert; nem lennék rá alkalmas; nem állnak annyira közel hozzám a múzeumok; nem tudom, hogy mennyire hasznos; az általam preferált korcsoport, akikkel foglalkoznék, még nem igazán fogékony a múzeumokra; unalmasak; sokszor a

gyerekek iskola keretein belül unalmasnak vélik a múzeumlátogatásokat.” (Kiemelés a múzeumpedagógiai foglalkozást nem tervezők érvrendszerének szöveges indoklásából.)

A módszer alacsony ismertsége, a témakörnek a tanárképzés hálótérveiben szórványos előfordulása, illetve további kutatásra váró okok magyarázhatják a múzeumpedagógiai módszer megismerésére irányuló alacsony képzési hajlandóságot. Ellentmondásos a képzési tervük, ugyanakkor igen magas (70%-os) azoknak a pedagógusjelölteknek az aránya, akik az eljövendő tanítási gyakorlatuk során múzeumpedagógiai foglalkozásokat terveznek. A múzeumpedagógiai módszer alkalmazását tervezők meggyőzően érveltek amellett, hogy a módszer „hasznos, fontos, érdekes, tanulságos, emlékezetes, gyarapítja a gyerekek tapasztalatszerzését és élményeit, jó lehetőség a gyermekek ismereteinek bővítésére, mert a gyerekek élvezik az interaktív foglalkozásokat, aktivizálja őket a módszer, és a régi korok ismeretével művelődhet/kulturálódhat, illetve – szép személyes vallomás – szeretem a múzeumokat, tervem, hogy megismertessem a gyerekekkel a múzeumokat”. (Kiemelés a múzeumpedagógiai foglalkozást tervezők szöveges indoklásából.)

Az alkalmazható módszerről alkotott ambivalens véleményektől eltekintve a pedagógusjelölteknek az elkövetkező időszakra vonatkozóan a múzeumpedagógiai foglalkozásokkal kapcsolatos várakozásaik jók. A tanítási terveik között az alkalmazandó kilenc eljárás 1-5-ig terjedő értékelése során nagyon fontosnak gondolták – az említések sorrendjében, hogy – a módszer alkalmazásával játékot, élményt, kellemes időt tölthettek a tanulóikkal. Terveik között előre sorolódott a tananyaggal kapcsolatos érdeklődés felkeltése, a tananyag élményszerű feldolgozása és a gyermekekkel közös programok eltöltésének lehetősége. Az elkövetkező múzeumpedagógiai foglalkozások tartalmára vonatkozó várakozásaik tekintetében jó értékelést kaptak a módszer értékközvetítő és készségfejlesztő pedagógiai szempontjai. Jó és közepes fontosságúnak gondolták, hogy a módszer alkalmazásával majdan a tananyag ismeretkörei alaposabban elmélyíthetőek, a tananyagon kívüli ismeretszerzésre lehetőség adódhat, valamint megismertethetik diákjaikat a múzeumokkal (lásd a 8. számú ábrát).

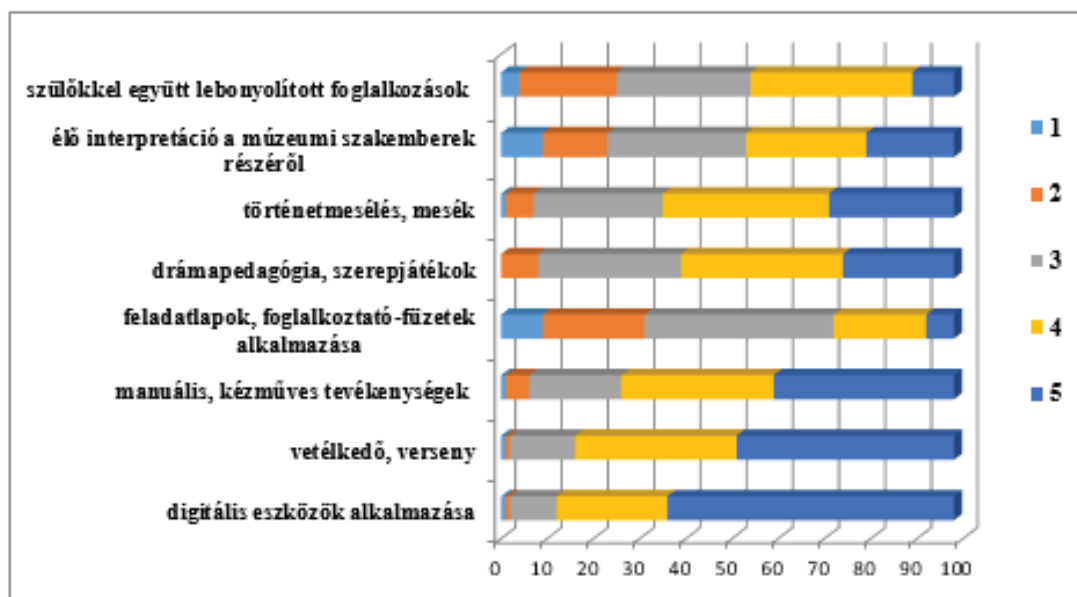
8. ábra: A múzeumpedagógiai foglalkozásokkal kapcsolatos várakozások szempontjai és 1-5-ig terjedő értékelés (1-nem fontos, 5-nagyon fontos)

A módszer pedagógiai lehetőségeinek számbavétele során a figyelem láthatóan a tantárgyszerű tudás bővítésére és a hatékonyabb ismeretelsajátításra tevődik. Ezt a pedagógiai látásmódot erősíti az is, hogy a múzeumpedagógiai módszer fejlesztési lehetőségeit első körben a jól lehatárolható tantárgyak és tudásterületek körében határozták meg. A történelem, honismeret, művészettörténet, földrajz, irodalom, természetismeret, nemzeti tárgyak a múzeumpedagógiai módszerrel fejleszthető területek 80%-át fedik le. Kisebb érdeklődéssel fordultak azon képességek és a fejlesztésüket megalapozó pedagógiai tevékenységek felé, amelyekhez a játék, a kreatív foglalkozások, továbbá a szabadidős-pedagógia területei együttműködést kínálnak fel a gyermekek és nevelőik számára (a részletes adatokat lásd az 2. táblán).

Tantárgyak és tudásterületek	Válaszok száma
történelem	83
művészettörténet	65
honismeret	63
játék, kreatív foglalkozások	54
irodalom	47
földrajz	46
szabadidős pedagógia	35
természetismeret	34
nemzetiségi tárgyak	1
biológia	1

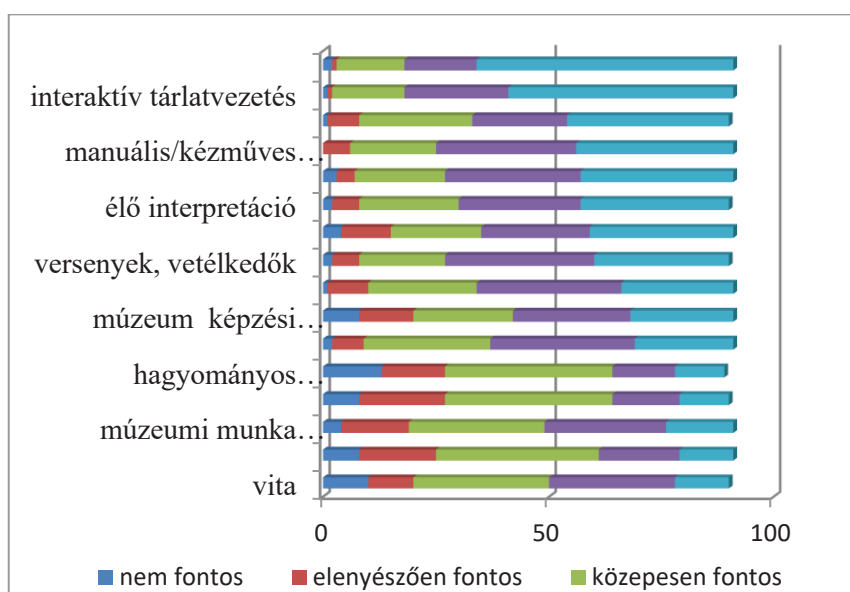
2. táblázat: A múzeumpedagógiai módszerrel fejlesztendő legfontosabb tantárgyak és tudásterületek (összes kapott válasz)

Alapvetően a gyermekek érdeklődési területeihez és igényeihez illeszkedő múzeumpedagógiai munkaformák köré szerveznék a tanítási módszereiket. A tanulók érzékenyítésének számtalan módját ismerik. A megkérdezett jelöltek szerint a legnagyobb érdeklődésre a digitális eszközök alkalmazásával lebonyolított múzeumi programok számíthatnak, tovább a tanulók körében megszervezett vetélkedők és versenyek, valamint a manuális, kézműves tevékenységek azok a módszeresek, amelyek a gyermekek különböző életkori csoportjait tanulásra motiválják. Szeretik és érdeklődésre számíthatnak azok a múzeumi foglalkozások, amelyeket drámapedagógia, szerepjátékok, valamint történetmesélés és mesék kísérnek. Kedveltségüket tekintve ide sorolhatóak a szülőkkel együtt lebonyolított foglalkozások és a múzeumi szakemberek részéről bemutatott élő interpretációk is. A gyermekek közepes érdeklődésére számíthatnak a múzeumi foglalkozások feladatlapokkal és a foglalkoztató-füzetekkel kísért alkalmazásai (lásd a 9. számú ábrát).

9. számú ábra: A gyermekeket érdeklő múzeumpedagógiai munkaformák 1-5-ig terjedő értékelése (1-nem érdekes, 5-nagyon érdekes)

Az egyetemistáknak a múzeumpedagógiai módszer alkalmazásához kapcsolódó terveihez kötődően arra kerestünk választ, hogy a korosztály ismeri-e, - ha igen, akkor - melyek azok az új múzeumpedagógia módszerek, amelyeket az elkövetkező tanítási gyakorlatukban alkalmaznának. A kérdőívben rangsorolásra előre megadott tizenhat módszer és munkaforma közül átlagosan három metódust tartottak követendőnek. A visszafogott válaszok magyarázatára két feltevést fogalmazhatunk meg. Egyrészt a szerény múzeumi élmények miatt nem ismerhetik alaposabban a módszereket, ezért nem azonosulhatnak velük, így nem is számolhatnak azokkal szélesebb körben a tanítási terveikben sem. Másrészt feltehetjük azt is, hogy a speciális pedagógiai, módszertani tudás és tapasztalatok hiánya miatt nincs rálátásuk a módszer pedagógiai jelentőségére, valamint fennállhat annak a veszélye is, hogy e deficitek miatt nehezen tudják adaptálni a módszereket a saját szakterületük pedagógiai gyakorlatába. A korosztály legkedveltebb módszerei a digitális, mobilkommunikációs eszközök (pl. GPS, videókészítés, stb.) és az interaktív tárlatvezetési módszerhez köthetőek. Igen népszerűek még a múzeum által szervezett kirándulások, az élő interpretációk, a manuális/kézműves tevékenységek, a kreatív műhelyek, kincskereső játékok és a filmvetítés. (lásd az 10. számú ábrán).

10. ábra: A pedagógusjelöltek szerint a korosztályukban alkalmazandó múzeumpedagógia módszerek népszerűsége és sorrendisége

A hagyományos és új módszerek közötti korosztályi választás trendjét így jellemezte a kutatásban részt vállaló két hallgató: „Ez is a világ előrehaladását, a generációk közti hatalmas szakadékot mutatja, amiért a virtuális/digitális világ elnyomja a papíralapú világot.” (Mezei Metta-Szabó Flóra, *Közösségszervező BA szakos hallgatók 2017.12.*) A fiatal pedagógusgeneráció által alkalmazandó hagyományos és új módszerek közé ékelődnek azok a munkaformák, amelyek közepes, érdeklődésre adhatnak számot a jelöltek körében, ezért kedveltebbek: a hagyományos tárlatvezetés, versenyek és vetélkedők, drámapedagógia, tárgymásolatok kézbevétele, illetve a múzeum, mint egyetemi képzéshez kötődő gyakorlati helyszín. A pólus másik végén a hagyományosnak értékelhető módszerek találhatók, mint a vita, a múzeumi munka megismertetése, ezek közé sorolták a szakmai előadásokat, valamint a hagyományosabb feladatlapok, foglalkoztató füzetek alkalmazását is.

Irodalom:

Reisz, Terézia: A pedagógusjelöltek múzeumpedagógiai tapasztalatai, TUDÁSMENEDZSMENT 20:1 pp. 2019. 31-41.